

Kaštieľ Coburgovcov v Jelšave

Priebežná správa realizovaných prác v rámci NP Ľudia a hrady

Mesto Jelšava, vlastník NKP „Kaštieľ Coburgovcov“, č. ÚZPF 509/1-2 kaštieľ a záhrada, zapísaný v zozname NKP s prioritou ochrany a obnovy, od septembra 2022 realizuje projekt obnovy/záchranných prác so zapojením miestnych pracovníkov v rámci národného projektu „Zvýšenie zamestnanosti a zamestnateľnosti ľudí žijúcich v lokalitách s prítomnosťou MRK realizáciou obnovy kultúrneho dedičstva“, skráteneý názov „NP Ľudia a hrady“. Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje. Do obnovy kaštieľa je tak zapojených 18 pracovníkov a pôvodný termín skončenia projektu sa predlžuje z apríla do konca októbra 2023.

Správa dokumentuje realizáciu zásahov na obnove kaštieľa za obdobie september 22 - marec 23, a je rozdelená do dvoch častí, tak ako sme priebeh prác predkladali projektovému manažérovi národného projektu. Označenie zásahov je rovnaké, ako sme ich označili v zámere obnovy pri podaní žiadosti o zapojenie sa do projektu.

Prístup k jednotlivým zásahom zohľadňoval a zohľadňuje ročné obdobie (vonkajšie podmienky) a ich možnosti realizácie. Časť vykonaných zásahov, nie je súčasťou predloženého zámeru obnovy, no sú pre obnovu a prezentáciu kaštieľa žiaduce a našou snahou je zosúladiť pracovnú náplň, ročné obdobie a vyťaženosť pracovníkov projektu.

1. Správa/fotodokumentácia za obdobie september 2022 – január 2023

Pohľad na kaštieľ od námestia, január 2023:

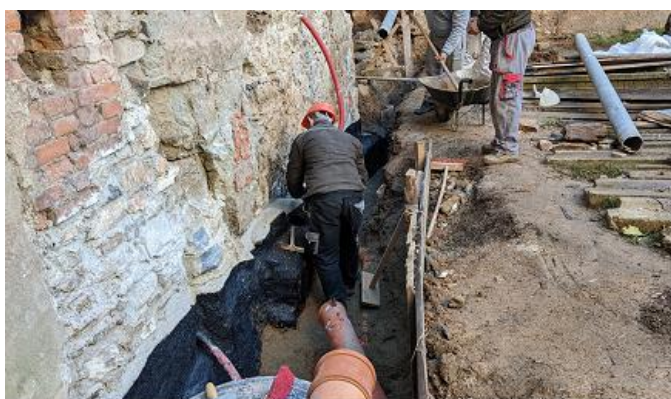
Realizácia zásahu A.1 – osadenie dažďovej kanalizácie, vysprávka a hydroizolácia múrov -
JV dvorová fasáda hlavného krídla
Východzí stav:

Po realizácii – úsek od vodovodnej šachty po južný roh

Priebeh realizácie zásahu A.1:

Realizácia zásahu A.2.1 – obnova nosného piliera veže kaštieľa – práce v suteréne.

Táto realizácia je súčasťou zásahu A.2: statická konsolidácia suterénu so sfunkčnením druhého vstupu/východu zo suterénu v miestach veže pri vstupe do ľadovne.

Východzí stav:

Po realizácii obnovy piliera, s ponechaním priestoru na napojenie pri oprave muriva klenby:

Priebeh realizácie zásahu A.2.1:

V minulosti nosný pilier rozobratý a použitý na nevhodný zásah, oporný múrik nasucho vyskladaný pre návozy zeminy – po statickej konsolidácii priestoru v suteréne bude pod dohľadom archeológa zemina vyvezená, predpokladajú sa nálezy - ľudské pozostatky z čias 2. sv. vojny.

Pre potreby obnovy piliera veže - stavebný materiál, sa nasucho vyskladaný múr rozobral:

Kontrola priebehu prác počas kontrolného dňa za prítomnosti metodika KPÚ BB a primátora:

Murovanie v suteréne sa realizovalo s technologickými prestávkami – obtiažne tuhnutie malty, pre vysokú relatívnu vlhkosť vzduchu bolo nutné pravidelné vetranie a vykurovanie priestorov

Priebeh realizácie zásahu A.2.1:

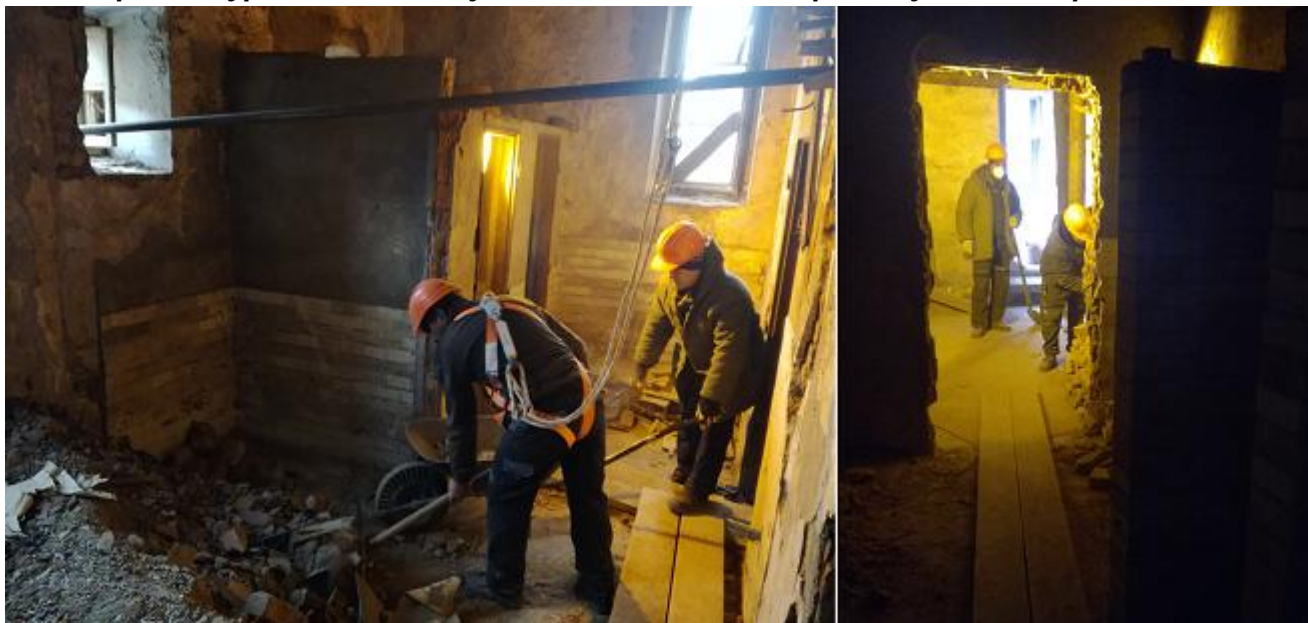

Realizácia zásahu A.3 – odstránenie stropu 1NP/podlahy 2NP a novodobých priečok v inkriminovanej časti JZ krídla, práce na tomto zásahu prebiehajú.

Východzí stav na 2NP:

Priebeh prác – vypratávanie sutiny, triedenie materiálu, napr. tehly na ďalšie použitie:

Presun sutiny z 2NP do kontajnera na nádvorí:

Iné zásahy na obnove kaštieľa – nezadefinované v predloženej zámere obnovy 2022 - 2023, priebežne však s metodikom KPÚ BB konzultované a prípustné v zmysle schválených dokumentácií, realizované v rámci projektu s miestnymi pracovníkmi „NP Ľudia a hrady“.

Obnova muriva a omietky – výklenok vľavo, **osadenie okna** – výklenok vpravo, *stav pred začiatkom realizácie, september 2022:*

Stav po realizácii, resp. na úpravách okna, parapetu, omietky vľavo sa bude pokračovať v priaznivejšom počasí. **Repas, výroba a osadenie mreží** – realizácia projektu finančne podporeného BBSK v roku 2022:

Priebeh na obnove muriva výklenku:

Priebeh prác na obnove omietky výklenku:

Priebeh prác na obnove rámov pred zasklievaním, náš zámer je postupne všetky zámurovky okenných otvorov na 1NP kaštieľa s osadenými mrežami vybúrať a nahradiť oknami:

Priebeh prác na obnove rámov a zasklievaní, vysunuté pracovisko stolárskej dielne je priestoroch inej budovy vo vlastníctve mesta:

Fotka vľavo: čiastočne zamurované okno, konzultácie počas kontrolného dňa s metodikom KPÚ BB, na fotke vpravo obnovené okno s vianočnou výzdobou:

Práce na odvodnení exteriérovej JZ fasády kaštieľa, odvod vody z troch dažďových zvodov:

Priebeh prác na odvodnení JZ fasády kaštieľa – exteriér:

Oprava poškodenej časti podlahy 4NP, bola nutná aj výmena trapézového plechu - strop 3NP:

Oprava poškodenej betónovej podlahy na 4NP:

Kladenie podlahy z odpadových tehál v priestore, kde sú cez dve podlažia prepadnuté klenby, v kladení sa bude pokračovať po rozobratí lešenia, ktoré zatiaľ potrebujeme, nakoľko v tejto časti riešime okenné otvory na 2 a 3NP:

Fixácia muriva nábehov klenieb a zásypu:

Príprava vápennej malty - hasenie vápna, v septembri stavebné zázemie na nádvorí, v zimnom období v priestoroch polosuterénu:

V Jelšave dňa 30. januára 2023
Spracovala: Ing. Viera Kozárová,
koordinátorka pamiatkovej obnovy

2. Správa/fotodokumentácia za obdobie február – marec 2023

Pohľad na kaštieľ od námestia, apríl 2023:

Realizácia zásahu A.2 – statická konsolidácia suterénu so sfunkčnením druhého vstupu/výstupu zo suterénu v miestach veže pri vstupe do ľadovne.

Práce v suteréne sú rozsiahle a skladajú sa z viacerých zásahov, ktorých súčasťou je aj vynášanie sutiny, zeminy a iného stavebného materiálu. Podľa druhu materiálu a miesta určenia na jeho zhromažďovanie, resp. príprava na vývoz stavebného odpadu – veľkoobjemový kontajner, používame dve trasy. **Schéma znázornenia v pôdoryse suterénu:**

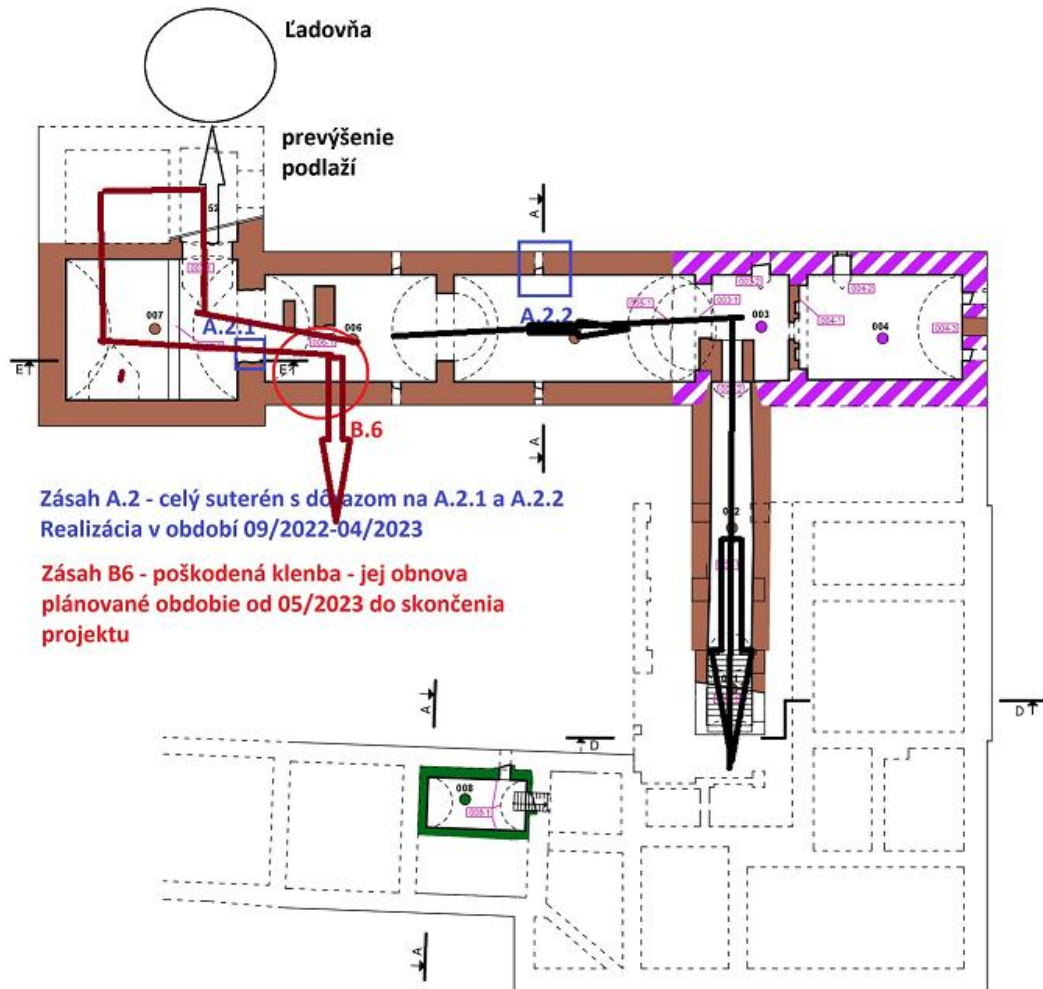
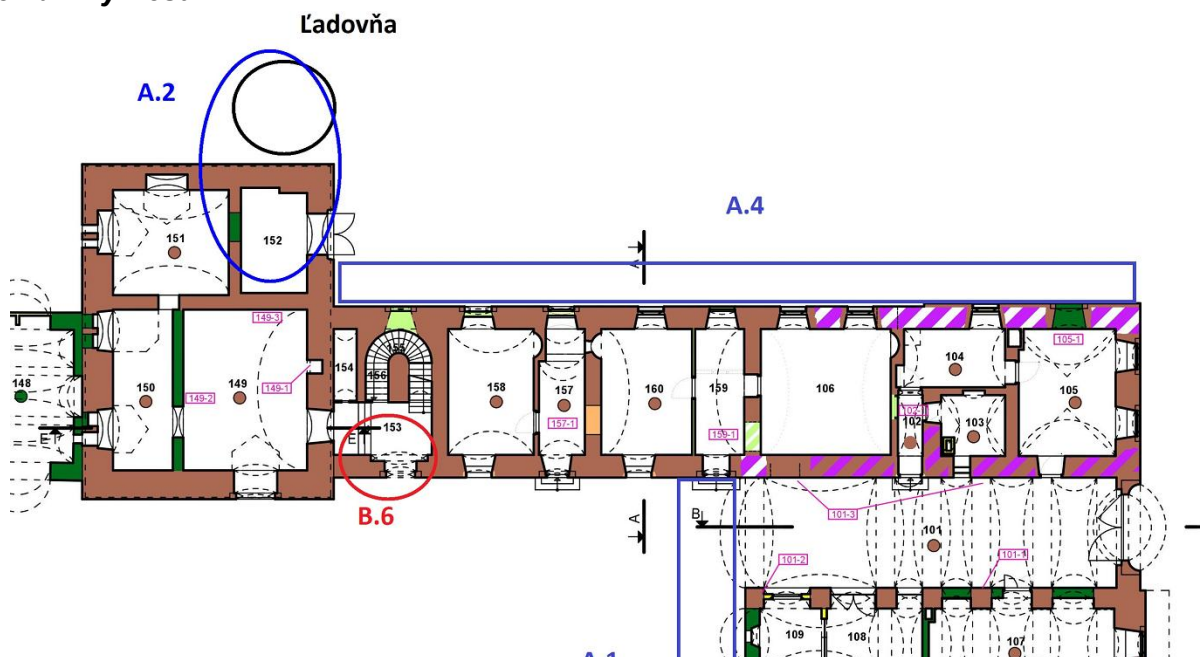

Schéma z výkresu 1NP:

Druhý východ zo suterénu do miestnosti 152 (priestor pod vežou) - východzí stav:

Druhý východ zo suterénu do miestnosti 152 (priestor pod vežou) – počas prác:

Spôsob vynášania stavebného odpadu pri trase cez miestnosť 153, takto vynosené množstvo odpadu zhruba 12 t:

Spôsob vypratávania sutiny a zeminy z riešeného priestoru sa realizoval aj tak, že vo dvore bytovky bol pristavený kontajner – najefektívnejšie riešenie, no kontajner pre iné zásahy mimo suterénu nedostupný. Nárazovou prácou v suteréne sa takto vyviezli dva kontajnery, spolu 11,4 t. Pozn.: z kaštieľa sa v mesiacoch január-marec 2023 vyviezlo spolu 37 t stavebného odpadu.

Miestnosť 152 pohľad do suterénu, práca výskumníka, ktorý nás usmerňuje v prípravných prácach. Stav pred zásahom vypratávania a úprav v roku 2022/23.

V období pred rokom 2016 tento priestor užívali nájomníci bytovky ako garáž. Fotka vpravo dokumentuje (pohľad zo suterénu) že tento priestor bol plne zasypaný a preto výskumníkmi v roku 2014 nebol preskúmaný:

Začistenie základov a líca muriva deštruovaných múrov veže kaštieľa pred návštevou výskumníka a statika pre určenie ďalšieho postupu na obnove týchto múrov:

Pre plánované zásahy druhého východu zo suterénu do miestnosti 152 bolo nutné zatiaľ provizórne vyriešiť nášľapnú plochu exteriéru tak, aby nezatekala dažďová voda cez dvere do riešeného priestoru:

Úprava oplotenia pozemku nad ľadovňou z dôvodu sanácie tohto priestoru.

Na fotke vľavo psie exkrementy, ktorých priesak s dažďovou vodou negatívne vplýva na murivo ľadovne. Tento pozemok je vo vlastníctve SR (SPF) a bol užívaný vlastníkmi bytov susediacej bytovky. Mesto Jelšava už dlhodobo písomne komunikuje s SPF so žiadosťou o zmenu vlastníckych vzťahov k tomuto pozemku, pretože úzko súvisí s kaštieľom a v minulosti ku kaštieľu preukázateľne patril. Nakoľko sa vo veci vlastníckych vzťahov po troch rokoch komunikácie s SPF zatiaľ neudiala zmena, po dohode so súčasnými užívateľmi pozemku sme uskutočnili zmenu oplotenia tak, aby sme k predmetnej ploche mali prístup logistickými trasami z kaštieľa:

Provizórne prekrytie vetracieho a nakladacieho otvoru ľadovne tak, aby bolo docielené vetranie a zabránilo sa zatekaniu dažďovej vody:

Príprava priestoru na zásah B.6 - odstránenie zásypu pod prepadnutou klenbou v suteréne.
Plánovaný zásah B.6 – obnova poškodenej klenby suterénu si vyžaduje stavbu dočasnej drevenej konštrukcie – ramenátu a preto musí byť priestor pod prepadnutou klenbou vyčistený. Zásyp sa preosieval a triedili sa z neho tehly (na foto pri inej činnosti v suteréne). Preosiata sutina bude použitá na zasypanie pri iných zásahoch a hrubá bola zo suterénu vynosená a zneškodnená ako stavebný odpad.

Východzí stav a stav počas realizácie:

Stav po skončení vyčistenia priestoru, preosiata sutina sa postupne používa na iné zásypy:

Odstraňovanie betónovej podlahy. Po prvej obhliadke suterénu statikom začiatkom marca 2023 sme dostali inštrukcie, že pre sanáciu vlhkosti múrov je nevyhnutné odstrániť liaty betón z podlahy. Pri tomto zásahu nás milo prekvapila pôvodná kamenná dlažba.

Začiatok a priebeh odstraňovania betónového poteru:

Pre ilustráciu - fotografia ako vyzeral predmetný priestor suterénu v roku 2014, keď sa pre kaštieľ riešil statický posudok s návrhom zabezpečovacích prác. Navrhnuté riešenia z roku 2014 už nie sú relevantné a preto potrebujeme nový návrh statického zabezpečenia suterénu.

Spôsob vynášanie sutiny po trase cez hlavný vstup do suterénu (v schéme označené čiernou farbou):

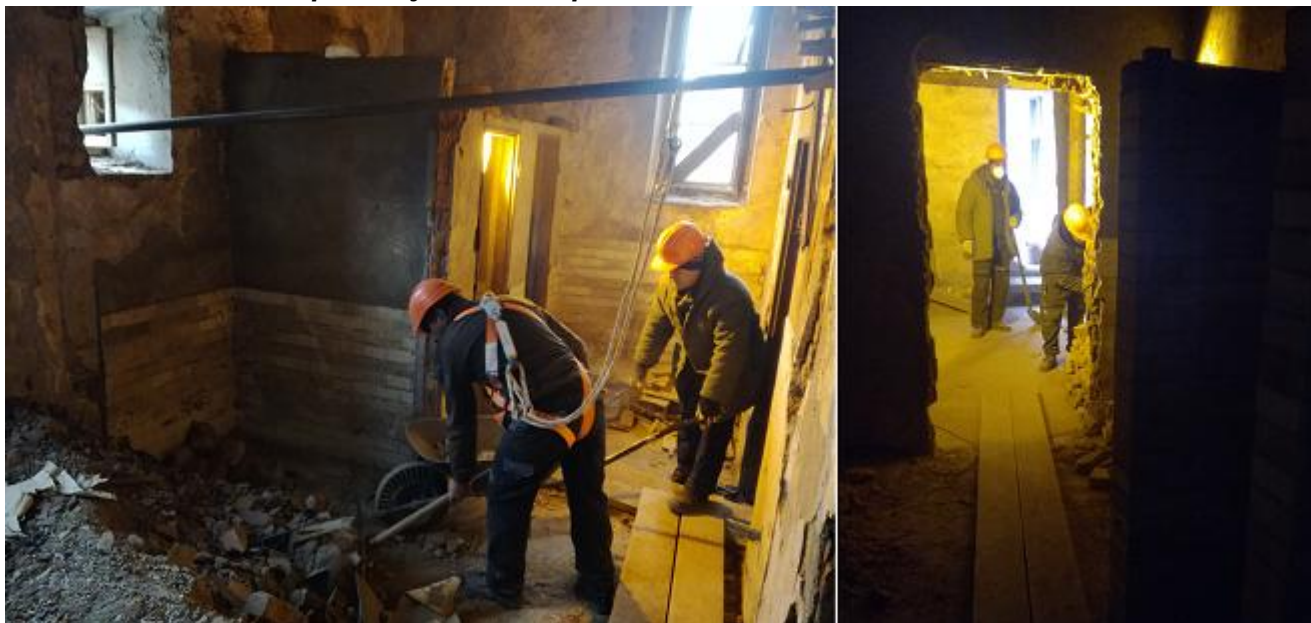

Sutina použitá na zasypanie archeologickej sondy z výskumu realizovaného v predchádzajúcom období:

Realizácia zásahu A.3 – odstránenie stropu 1NP/podlahy 2NP a novodobých priečok v inkriminovanej časti JZ krídla, práce na tomto zásahu prebiehajú.

Začiatok realizácie odprezentovaný v priebežnej správe – január 2023, vypratávanie sutiny, triedenie materiálu, napr. tehly na ďalšie použitie:

Dva identické priestory po odstránení novodobých priečok:

Búracie práce:

Priebeh realizácie tohto zásahu je veľmi náročný.

Na fotke vpravo strop miestnosti na 1NP pod riešeným priestorom.

Pôvodný strop bola klenba, ktorá ešte za čias socializmu bola deštruovaná a predtým ako na nej vybudovali sprchy a toalety ju nevhodne opravili. Táto nevhodná oprava tohto času poškodená.

Priečka na 2NP - na spodnej fotke je o ňu opretá lopata, je toho času bez oporného podlažia, to znamená, že je „v lufte“. Na tejto priečke je cca 2 cm trhlinka.

Z tohto dôvodu bolo nutné pred búracími prácami po odstránení sutiny v priestore postaviť visiace lešenie tak, aby tvorilo náhradnú podlahu. Po zbúraní priečok sa upravilo a upevnilo tak, že bude možné použiť ho aj pri búraní podlahy za zvýšených bezpečnostných opatrení (napr. lešenárske popruhy). Teraz sú práce pozastavené, pretože čakáme na presné inštrukcie od statika.

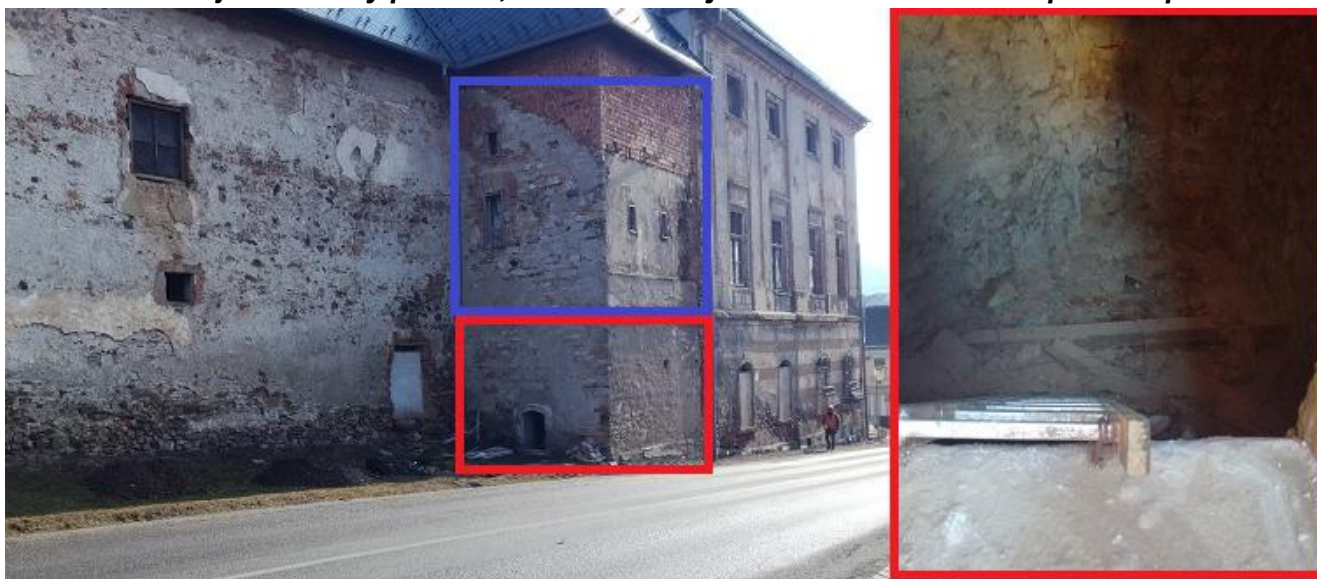

Realizácia sadrových terčikov pre sledovanie trhliny – pohybu muriva:

Pre doskúmanie celého stropu a väzby muriva na 1NP statikom a výskumníkom bolo nevyhnutné sprístupniť priestor, ktorý je z interiéru kaštieľa nedostupný (na fotke stropu 1NP za oblým otvorom). Tento priestor bolo možné sprístupniť z exteriéru, ale až po odstránení zámurovky otvoru.

Modrou farbou je označený priestor, kde sa realizuje zásah A.3 a červenou priestor pod ním:

Strop sprístupneného priestoru:

Pred odstránením zámurovky otvoru, sčasti zasypanej, bolo nevyhnutné vykonať archeologický výskum, pričom sonda sa kopala hlbšie ako bola pracovná hĺbka a to podľa pokynov archeológa. V tomto priestore budú ešte prebiehať ďalšie aktivity: vypratanie sprístupneného priestoru od odpadu, opatrenie otvoru mrežou (zatiaľ otvor uzavretý pletivom), realizácia odvodnenia a hydroizolácia muriva.

Stav pred a počas realizácie zásahu:

Iné zásahy na obnove kaštieľa – nezadefinované v predložennom zámere obnovy 2022 - 2023, priebežne však s metodikom KPÚ BB konzultované a prípustné v zmysle schválených dokumentácií, realizované v rámci projektu s miestnymi pracovníkmi „NP Ľudia a hrady“.

Realizácia zásahu pre sanáciu čelnej fasády kaštieľa

Výrub stromov v tesnej blízkosti fasády – prvý krok pre obnovu fasády

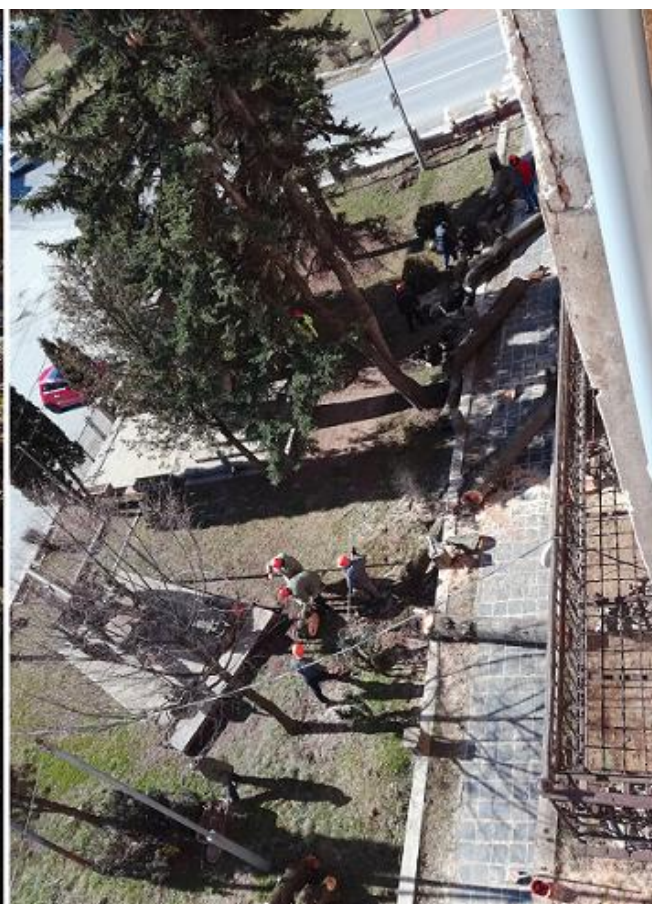
Začiatkom marca sa uskutočnil výrub ôsmich líp v tesnej blízkosti čelnej fasády. Pre túto realizáciu sme získali kladné vyjadrenia od KPÚ Banská Bystrica a Obce Lubeník, miestny príslušný orgán na úseku ochrany ŽP na základe určenia Okresným úradom Revúca, odbor starostlivosti o životné prostredie.

Zásah sanácie čelnej fasády bude pokračovať – bude sa realizovať odstránenie betónového múrika a vývozu zeminy na úroveň chodníka a regulovaný odvod dažďovej vody zo zvodov, čím bude zabezpečená sanácia vlhkosti múrov tejto fasády kaštieľa.

Pohľad na čelnú, JV fasádu kaštieľa v ranných hodinách a po skončení pracovnej zmeny:

Priebeh realizácie:

Presun kmeňov líp do areálu kaštieľa, dve stanovištia: pre duté kmene zatiaľ exteriér a plné kmene sa dočasne uskladnili v bočnom prejazde. Nakoľko o lipové drevo je veľký záujem hlavne u rezbárov, zistili sme si postup pre jeho správne skladovanie. Pre rezbárov bude použiteľné najskôr o rok. U rôznych kutilov a chovateľov exotického vtáctva, je zasa dopyt po dutých kmeňoch. Preto sa chystáme v záhrade kaštieľa pripraviť prístrešok na správne skladovanie všetkých kmeňov. Z jedného dutého kmeňa plánujeme pripraviť veľký kvetináč, ktorý je už teraz umiestnený pred studňou na nádvorí a z ďalšieho zasa pripraviť tunel pre deti.

Realizácia zásahov na obnove podláh v rôznych miestnostiach kaštieľa:

Tehlová podlaha v miestnosti 106, priestor na 1NP, kde sú cez dve podlažia prepadnuté klenby
Kladenie podlahy z odpadových tehál, začiatok týchto prác bol odprezentovaný v priebežnej správe – január 2023, v prácach sa pokračovalo po rozobraní lešenia 20. marca.

Začiatok prác a podlaha pred dokončením:

Zrealizovaná tehlová podlaha, v priestore je umiestnené premietacie plátno pre projekciu interaktívneho diela umelca Martina Piačka:

Podlaha v miestnosti 123, renesančná miestnosť na 1NP

Tento zásah zatiaľ v rozpracovanosti, pôvodne sklad tehál s novodobou drevenou prehnitou podlahou, vyčistenie priestoru za účelom sanácie muriva. V januári 2023 sme začali s triedením a presunom tehál, odstránením prehnitého dreva, vyčistením priestoru pre zdokumentovanie archeológom. Práce na odstraňovaní zásypov prebiehali pod dohľadom archeológa, nakoľko sa jedná o interiér najstaršej časti kaštieľa a boli nájdené aj fragmenty pôvodnej podlahy. V jarnom období je zámer realizovať sanáciu zasoleného muriva, pôvodnú podlahu prekryť zásypom a realizovať novú nášľapnú plochu, zatiaľ nie je určený materiál podlahy.

Miestnosť pred zásahom a po skončení začistenia podlahy – stav archeologický sonda:

Práce na dôslednom čistení pred zdokumentovaním archeológom:

Liata podlaha v miestnostiach na 3NP

Na 3NP sa nachádzajú 4 miestnosti, v ktorých je pre verejnosť sprístupnené interaktívne dielo umelca Martina Piačeka. V týchto miestnostiach bola v časech socializmu drevená podlaha, no z čias postupnej obnovy od roku 2015 v týchto miestnostiach už iba sutina, resp. dvoch dochované torzo drevenej podlahy. Realizácia novej drevenej podlahy by bola finančne náročná. Pre čistejší priestor zážitkovej expozície s interaktívnym dielom sa po konzultáciách s metodikom KPÚ BB dohodlo, že v týchto miestnostiach sa zrealizuje liata podlaha so zachovaním torza drevenej podlahy, nakoľko sa priestory na 3NP prezentujú v stave obnovy konzervačnou metódou. Dochované nevhodné zásahy z čias socializmu sa prezentujú, no vytvára sa komfort pre návštevníka.

Realizácia liatej podlahy s použitím sutiny a vápenno-trasového pojiva je v týchto miestnostiach v stave rozpracovanosti.

Jedna z miestností pred a po realizácii liatej podlahy:

Po vysušení sa celá podlaha prebrúsi, aby jej vzhľad získal požadovanú štruktúru:

Príprava a realizácia liatej podlahy:

Príprava hrubého podkladu pod liatu podlahu, zarovnávanie, zhutňovanie:

Presun a práca s materiálom:

Realizácia zásahov na obnove okenných otvorov a okien kaštieľa

So zasklievaním a osadením okien sme začali ešte v roku 2022, vtedy sa nám podarilo obnoviť dva okenné otvory na 1NP. Dobré skúsenosti a nutnosť postupne zatvoriť priestory s estetickým efektom nás posúvajú ďalej a k dnešnému dňu máme obnovené ďalšie dva okenné otvory na 1NP a päť na 3NP. V tomto trende chceme pokračovať podľa možností realizačných i finančných a dostupnosti pôvodných rámov. Okno od okna ide inú realizáciu a často i improvizáciu, nakoľko každé okno má iné deštrukcie z minulých období. K obnove však pristupujeme zodpovedne, priebežne konzultujeme s metodikom KPÚ BB a v tíme máme konzervátora, ktorý dohliada na správne prevedenie a ošetrovanie. Aj takouto prácou na provizórnych riešeniach získava fasáda krajší výraz za nízke náklady.

Okná na 3NP, k dnešnému dňu osadených spolu 5 okien, z toho dve okná na čelnej fasáde s ošetrovanými pôvodnými krídlami, ktoré je možné aj otvoriť, a tri repliky osadené napevno - bočná fasáda:

Osadenie pevných patinovaných rámov okien nad priestorom s prepadnutými klenbami cez dve podlažia:

Práce v stolársko-oknárskej dielni, vysunuté pracovisko dielne je priestoroch inej budovy vo vlastníctve mesta:

Priebeh prác na osadení zasklených okien na 1NP, rožná miestnosť' – pretože okenné otvory sú bez pôvodných rámov, uchytenie je napevno. V tejto miestnosti je jedno okno, obnovené v decembri 2022, a je otvárateľné:

Južný roh fasády kaštieľa, začiatok roka 2022:

Južný roh fasády kaštieľa, apríl 2023:

V Jelšave dňa 7. apríla 2023
Spracovala: Ing. Viera Kozárová,
koordinátorka pamiatkovej obnovy